

РІШЕННЯ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

З огляду на аналіз змісту ст. 1, ч. 1 ст. 5, ст. 8 Закону України «Про приватизацію державного житлового фонду» у поєднанні з нормами статей 1, 6, 9, 61 ЖК України, ст. 29 ЦК України місцем постійного проживання особи є жиле приміщення, в якому особа постійно проживає, має передбачені ст. 64 ЖК України права користування цим приміщенням і на яке за особою зберігається це право й у разі тимчасової відсутності, а отже, і право на приватизацію разом з іншими членами сім'ї.

Усупереч наведеним положенням закону суд помилково пов'язав право осіб на приватизацію з фактом їхньої реєстрації в спірній квартирі, яка здійснюється на підставі Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», а не з їхнім правом на житло та фактом проживання у квартирі

ПОСТАНОВА

*Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України
від 30 січня 2013 р. у справі № 6-125цс12
(в и т я з)*

У вересні 2004 р. Т., яка діє в своїх інтересах та в інтересах неповнолітнього З.О., пред'явила в суді позов до управління житлово-комунального господарства Одеської міської ради (далі — УЖКГ) про визнання приватизації недійсною.

Позивачка зазначила, що на підставі розпорядження Одеського міського голови від 8 грудня 2003 р. її чоловіку, З.С., було видано ордер на сім'ю у складі п'яти осіб, у тому числі: її, їхніх двох дітей і матері З.С. — З.Л., на право зайняття чотирикімнатної квартири.

У лютому 2004 р. вона та її малолітній син — З.О., 2002 р. н., вселилися до зазначеної квартири, зареєструвалися в ній і постійно проживають.

У травні 2004 р. померла З.Л., а в липні 2004 р. помер чоловік Т. — З.С. Згодом Т. дізналася, що на підставі заяви З.Л. від 26 березня 2004 р. розпорядженням органу приватизації УЖКГ від 26 березня 2004 р. спірна квартира передана в приватну власність останній, про що того самого дня видано свідоцтво про право власності.

Проте З.Л. ніколи не вселялася до спірної квартири, жодного дня в ній не проживала, постійно мешкала в належному їй на праві власності будинку, де й було зареєстровано її смерть.

Пославшись на те, що такою приватизацією квартири порушені їхні житлові права, Т. просила позов задовольнити, визнати незаконними розпорядження органу приватизації УЖКГ від 26 березня 2004 р. та видане на його підставі свідоцтво про право власності на житло від 26 березня 2004 р. на ім'я З.Л.

Приморський районний суд м. Одеси рішенням від 14 жовтня 2004 р. позов Т. задовольнив.

На виконання зазначеного рішення було видано розпорядження УЖКГ від 1 листопада 2004 р. про визнання недійсною приватизації спірної квартири на ім'я З.Л.

Розпорядженням органу приватизації від 1 листопада 2004 р. спірну квартиру передано у власність Т. та неповнолітнього З.О.

Ухвалою того самого суду від 13 вересня 2005 р. вищезазначене рішення суду скасовано за нововиявленими обставинами.

У грудні 2004 р. З.В. звернувся до суду з позовом до УЖКГ, комунального підприємства «Міське агентство з приватизації житла» Одеської міської ради, Т., З.О., який у січні 2006 р. уточнив, і просив: визнати недійсним розпорядження органу приватизації від 1 листопада 2004 р., яким скасовано розпорядження про приватизацію спірної квартири та свідоцтво про право власності на квартиру на ім'я З.Л.; визнати недійсними розпорядження органу приватизації про передачу спірної квартири у власність Т. і її сина, З.О., від 1 листопада 2004 р. та видане на його підставі свідоцтво про право власності на житло від 1 листопада 2004 р.; визнати за ним у порядку спадкування право власності на квартиру.

З.В. зазначив, що спірну квартиру отримав його брат — З.С., у ній проживали та були зареєстровані: З.С., З.О. та мати — З.Л.

У березні 2004 р. З.С. і З.О. знято з реєстраційного обліку, а З.Л. на законних підставах 26 березня 2004 р. приватизувала спірну квартиру.

У травні 2004 р. З.Л. померла, він — єдиний спадкоємець, за заповітом прийняв спадщину в установленому законом порядку.

Відповідачка з неповнолітнім сином незаконно заволоділи квартирою, уже після смерті З.Л. зареєструвалися в ній та безпідставно приватизували квартиру на своє ім'я.

Справу суди розглядали неодноразово.

У листопаді 2008 р. Т. доповнила свої позовні вимоги та просила визнати незаконними зняття її разом із неповнолітнім З.О. з реєстраційного обліку 26 березня 2004 р. та реєстрацію 15 березня 2004 р. в спірній квартирі З.Л.

Вона зазначила, що відповідно до пунктів 11, 15 Тимчасового порядку реєстрації фізичних осіб за місцем проживання (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 16 січня 2003 р. № 35⁷), який діяв до травня 2006 р., для здійснення реєстрації та зняття з реєстраційного обліку за місцем проживання особа подає письмову заяву.

Проте з такою заявою до відповідних органів вона ніколи не зверталася, немає й заяви З.Л. на реєстрацію її в спірній квартирі.

Останнім рішенням Приморського районного суду м. Одеси від 18 листопада 2011 р., залишеним без змін ухвалою Апеляційного суду Одеської області від 28 березня 2012 р., у задоволенні позовних вимог Т. відмовлено, позов З.В. задоволено: визнано недійсним розпорядження УЖКГ від 1 листопада 2004 р. «Про визнання недійсними розпорядження органу приватизації від 26 березня 2004 р. та свідоцтва від 26 березня 2004 р. про право власності на житло»; визнано недійсними розпорядження УЖКГ від 1 листопада 2004 р. та свідоцтво про право власності на житло від 1 листопада 2004 р., видане на ім'я Т. та З.О.; визнано за З.В. право власності в порядку спадкування на квартиру за заповітом після смерті З.Л., яка померла у травні 2004 р.

Суддя Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ ухвалою від 15 травня 2012 р. відмовив у відкритті касаційного провадження у справі.

У поданій до Верховного Суду України заяві про перегляд ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15 травня 2012 р. Т. порушила питання про скасування ухвалених у справі рішень судів та ухвалення нового рішення про задоволення її позову з підстав, передбачених п. 1 ч. 1 ст. 355 ЦПК, — неоднакового застосування судами касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах, зокрема ст. 5 Закону від 19 червня 1992 р. № 2482-XII «Про приватизацію державного житлового фонду» (далі — Закон № 2482-XII).

⁷Постанова втратила чинність, але була чинною на момент виникнення спірних правовідносин.

Як на приклад наявності зазначеної підстави для подання заяви про перегляд судових рішень Т. послалася на ухвалу Верховного Суду України від 4 квітня 2007 р. та ухвалу Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 4 липня 2011 р.

Т. вказала на те, що правові висновки Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про застосування норм матеріального права, покладені в основу судового рішення, яке переглядається, не є однаковими з висновками, зробленими судами касаційної інстанції в наведених для прикладу судових рішеннях, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах.

Заслухавши доповідь судді, перевіrivши наведені в заяві доводи, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що заява про перегляд оскаржуваних судових рішень підлягає частковому задоволенню з таких підстав.

Відповідно до ст. 353 ЦПК Верховний Суд України переглядає судові рішення у цивільних справах виключно з підстав і в порядку, встановлених цим Кодексом.

За положеннями п. 1 ч. 1 ст. 355 ЦПК підставою для подання заяви про перегляд судових рішень у цивільних справах є неоднакове застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах.

Суди встановили, що на підставі розпорядження Одеського міського голови від 8 грудня 2003 р. З.С. як співробітнику управління Міністерства внутрішніх справ України видано ордер на право зайняття чотирикімнатної квартири на сім'ю у складі п'яти осіб — на нього, його дружину — Т., їхніх двох дітей та матір — З.Л.

24 лютого 2004 р. на підставі заяви, поданої Т., остання разом з її неповнолітнім сином були зареєстровані в зазначеній квартирі.

15 березня 2004 р. у квартирі було зареєстровано З.Л.

26 березня 2004 р. Т. та її неповнолітнього сина З.О. знято з реєстраційного обліку.

Відмовляючи в задоволенні позову Т. та задовольняючи позов З.В., суд першої інстанції, з висновками якого погодилися суди апеляційної та касаційної інстанцій, виходив із того, що Т. на час приватизації спірної квартири З.Л., 26 березня 2004 р., не була зареєстрована у ній, оскільки була знята цього самого дня з реєстраційного

обліку за вказаною адресою, а отже, З.Л. правомірно здійснила приватизацію спірної квартири, тому що єдина була зареєстрована в спірній квартирі на час її приватизації.

Разом із цим у судових рішеннях, доданих до заяви Т. як приклад неоднакового застосування судами касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, міститься висновок про те, що суд під час розгляду спору про визнання недійсним свідоцтва про право власності на жиле приміщення на підставі ч. 2 ст. 8 Закону № 2482-ХІІ повинен враховувати, що передача займаних квартир (будинків) здійснюється в спільну сумісну або часткову власність громадян за письмовою згодою повнолітніх членів сім'ї, які постійно мешкають у даній квартирі (будинку), у тому числі тимчасово відсутніх, за якими зберігається право на житло, з обов'язковим визначенням власника квартири.

Таким чином, виявлено неоднакове застосування касаційним судом норм матеріального права, а саме Закону № 2482-ХІІ.

Вирішуючи питання про усунення розбіжностей у застосуванні касаційними судами зазначеної норми матеріального права, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України виходила з такого.

Відповідно до ст. 1, ч. 1 ст. 5, ст. 8 Закону № 2482-ХІІ наймачі квартир (будинків) державного житлового фонду та члени їх сімей, які постійно проживають у квартирі разом із наймачем або за якими зберігається право на житло, мають право на приватизацію займаних квартир шляхом передачі їм цих квартир в спільну сумісну або часткову власність за письмовою згодою всіх повнолітніх членів сім'ї, які постійно мешкають у даній квартирі, в тому числі тимчасово відсутніх, за якими зберігається право на житло, на підставі рішення відповідного органу приватизації.

Суди встановили, що Т. і З.О. вселилися до спірної квартири на підставі ордера, виданого у тому числі й на їхнє ім'я, та були в установленому законом порядку зареєстровані за відповідною адресою 24 лютого 2004 р.

Згідно із ч. 3 ст. 9 ЖК⁸ ніхто не може бути обмежений у праві користування жилим приміщенням інакше як з підстав і в порядку, передбачених законом.

З огляду на аналіз змісту Закону № 2482-ХІІ у поєднанні з нормами статей 1, 6, 9, 61 ЖК, ст. 29 ЦК місцем постійного проживання особи є

⁸У редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин.

жило приміщення, в якому особа постійно проживає, має передбачені ст. 64 ЖК права користування цим приміщенням і на яке за особою зберігається це право й у разі тимчасової відсутності, а отже, і право на приватизацію разом з іншими членами сім'ї.

Місцем проживання дитини до дев'яти років є місце проживання її батьків або одного з них, з ким вона проживає.

Усупереч наведеним положенням законодавства суди пов'язали право Т. та неповнолітнього З.О. на приватизацію з фактом реєстрації вказаних осіб у спірній квартирі, яка здійснюється на підставі Закону від 11 грудня 2003 р. № 1382-IV «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», а не з їхнім правом на житло та фактом проживання у квартирі.

Рішення суду у справі, яка переглядається, не ґрунтується на вимогах матеріального права,

оскільки не містить будь-яких висновків щодо доводів Т. про її право на участь у приватизації спірної квартири у зв'язку з наявністю права на житло, постійним проживанням у квартирі разом із неповнолітнім сином та зняття її з реєстраційного обліку поза її волею.

За таких обставин, керуючись статтями 355, 360², 360³, 360⁵ ЦПК, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України заяву Т. про перегляд Верховним Судом України рішення Приморського районного суду м. Одеси від 18 листопада 2011 р., ухвали Апеляційного суду Одеської області від 28 березня 2012 р. та ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15 травня 2012 р. задовольнила частково: ухвалу Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15 травня 2012 р. скасувала, справу передала на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Згідно із частинами 1 та 2 ст. 5 ЦК України акти цивільного законодавства регулюють відносини, які виникли з дня набрання ними чинності; акт цивільного законодавства не має зворотної дії у часі, крім випадків, коли він пом'якшує або скасовує цивільну відповідальність особи.

Законом України «Про внесення зміни до статті 61 Сімейного кодексу України щодо об'єктів права спільної сумісної власності подружжя», що набрав чинності 8 лютого 2011 р., ст. 61 СК України доповнено ч. 5, якою передбачено, що об'єктом права спільної сумісної власності подружжя є земельна ділянка, набута внаслідок безоплатної передачі її одному з подружжя із земель державної або комунальної власності, у тому числі приватизації⁹.

Визнаючи спірні земельні ділянки, одержані сторонами в 1996 та 2009 рр., спільною сумісною власністю подружжя, суди безпідставно керувалися ч. 5 ст. 61 СК, застосували цю норму до правовідносин, що виникли до набрання чинності згаданим вище Законом

ПОСТАНОВА

*Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України
від 6 лютого 2013 р. у справі № 6-175цс12
(в и т я г)*

У лютому 2011 р. Г.Л. звернулася до суду з позовом до Г.С. про поділ майна подружжя та стягнення грошової компенсації.

Позивачка послалася на те, що 19 липня 2007 р. за час шлюбу та за спільні кошти й кошти, отримані в кредит, вона та відповідач придбали автомобіль «Ауді Q7», вартість якого становила 666 тис. 45 грн; вони витратили спільні кошти в розмірі 423 тис. 45 грн.

Пославшись на зазначені обставини, Г.Л. просила суд стягнути з Г.С. на її користь грошову компенсацію в розмірі 211 тис. 522 грн 50 коп., а спірний автомобіль залишити відповідачу.

У грудні 2011 р. Г.С. звернувся до суду із зустрічним позовом про поділ майна, пославшись на те, що з 17 лютого 1990 р. перебував у шлюбі з Г.Л., рішенням Солом'янського районного суду м. Києва від 2 липня 2010 р. цей шлюб розірвано. За час шлюбу ними набуто дві земельні ділянки, які зареєстровані на його ім'я, та одну земельну

⁹Частину 5 ст. 61 виключено на підставі Закону від 17 травня 2012 р. № 4766-VI.

ділянку, яка зареєстрована на ім'я Г.Л., а також автомобіль «Ауді Q7» вартістю 666 тис. 45 грн; крім того, вони мають спільні грошові зобов'язання перед Д.С. на суму 250 тис. доларів США. На купівлю автомобіля вони витратили спільні кошти: аванс, внесений у ТОВ «Ауді-Центр Київ», у розмірі 166 тис. 45 грн, сплата реєстраційного обліку в органах Державтоінспекції в розмірі 17 тис. 401 грн 13 коп., отримання страхових полісів у сумі 18 тис. 524 доларів США, установа супутникового супроводження у сумі 10 тис. грн, сплата кредиту «ОТП Банк» за період з липня 2007 р. до грудня 2009 р. — 54 тис. 997 доларів США, амортизація автомобіля, яка становить 273 тис. 404 грн, а всього було витрачено 1 млн 238 тис. 306 грн.

Г.С. просив суд поділити майно подружжя; визнати спірний автомобіль спільним майном; визнати за Г.Л. право власності на ½ частину автомобіля та кредитні зобов'язання перед «ОТП Банк», стягнувши з неї на його користь грошову компенсацію в розмірі 619 тис. 153 грн; визнати за ним право власності на дві земельні ділянки, які належать Г.С. та Г.Л. на підставі державного акта на право власності; визнати за Г.Л. право власності на земельну ділянку, яка належить їм на підставі державного акта, виданого на підставі рішення Сквирської міської ради (далі — міськрада) від 12 грудня 1996 р.; боргові зобов'язання перед Д.С. у розмірі 2 млн грн розподілити між сторонами по 1 млн грн.

Солом'янський районний суд м. Києва рішенням від 6 квітня 2012 р., залишеним без змін ухвалою Апеляційного суду м. Києва від 7 серпня 2012 р., у задоволенні позову Г.Л. відмовив, зустрічний позов Г.С. задовольнив частково. Визнано об'єктами спільної сумісної власності подружжя: автомобіль «Ауді Q7», земельні ділянки, які належать їм відповідно до державного акта на право власності, виданого на підставі рішення міськради від 12 грудня 1996 р., та відповідно до державних актів від 24 лютого 2009 р. на право власності на дві земельні ділянки. Постановлено визнати за Г.Л. право власності на ½ частину автомобіля «Ауді Q7» і визнати за нею зобов'язання щодо виконання кредитного договору від 25 липня 2007 р. та договору застави автотранспортного засобу від 25 липня 2007 р. в ½ частині відповідно до розрахунків банку; визнати за Г.С. право власності на ½ частину автомобіля «Ауді Q7» і визнати за ним зобов'язання щодо виконання кредитного договору від 25 липня 2007 р. та договору застави автомобіля від 25 липня 2007 р. в ½ частині відповідно

до розрахунків банку. Постановлено визнати за Г.С. право власності на дві земельні ділянки згідно з державними актами на право власності від 24 лютого 2009 р.; визнати за Г.Л. право власності на земельну ділянку згідно з державним актом на підставі рішення міськради від 12 грудня 1996 р.; визнано грошові зобов'язання перед Д.С. солідарними борговими зобов'язаннями сторін та розподілено їх по 1 млн грн за кожним із сторін.

Ухвалою судді Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 вересня 2012 р. відмовлено у відкритті касаційного провадження у справі за касаційною скаргою Г.Л. на рішення Солом'янського районного суду м. Києва від 6 квітня 2012 р. та ухвалу Апеляційного суду м. Києва від 7 серпня 2012 р.

У поданій до Верховного Суду України 7 грудня 2012 р. заяві Г.Л. просила скасувати ухвалу судді Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 вересня 2012 р., а справу направити на новий розгляд до суду касаційної інстанції, пославшись на неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, зокрема ч. 5 ст. 61 СК.

У заяві як приклад неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права Г.Л. навела ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 26 березня 2012 р. (справа № 6-12635ск12), від 23 травня 2012 р. (справа № 6-1289св12) та від 20 червня 2012 р. (справа № 6-67530св12).

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ ухвалою від 24 грудня 2012 р. справу допустив до провадження у Верховному Суді України.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представника Г.Л. та перевіrivши наведені в заяві доводи, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України дійшла висновку про те, що заява підлягає задоволенню з таких підстав.

Згідно зі ст. 355 ЦПК заява про перегляд судових рішень у цивільних справах може бути подана виключно з підстав: 1) неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах; 2) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення

